

Cele polityki leśnej w Polsce w świetle aktualnych priorytetów leśnictwa w Europie Część 2. Priorytety polityki leśnej w Europie

Forest policy goals in Poland in light of the current forestry aims in Europe
Part 2. Forest policy priorities in Europe

Adam Kaliszewski

Instytut Badawczy Leśnictwa, Zakład Zarządzania Zasobami Leśnymi, Sękocin Stary, ul. Braci Leśnej 3, 05-090 Raszyn, Polska

Tel. +48 22 7150678, fax +48 22 7153837, e-mail: A.Kaliszewski@ibles.waw.pl

Abstract. The aim of the paper was to evaluate the priorities set for policy-making in forestry formulated under the Forest Europe process and in programmes, policies, strategies and legal acts of the European Union after 1997, which is also the year when the Polish ‘National Forest Policy’ was adopted by the Council of Ministers. During the last two decades, rapid policy development has been occurring Europe-wide. Forest policy goals defined within the Forest Europe process have also been reflected in EU’s strategic documents and legal acts and both processes are complementary as well as influencing each other.

Forest policy priorities after 1997 cover all three major aspects of sustainable forest management (SFM): ecological, economic and social. However, the main emphasis has been put on economic and social aspects of SFM. The key priorities defined in numerous Forest Europe and EU documents are the following: enhancing the role of forests and forest management in mitigating climate change including the promotion of production and wide use of wood; adapting forests to climate change and changing environmental conditions; conserving, protecting and enhancing forest biodiversity; enhancing the role of forests and forest management in rural development; fostering coordination and cross-sectoral cooperation within forestry. The need for enhancing forest research has been pointed out in almost all analysed Forest Europe commitments as well as in numerous EU documents.

Keywords: policy analysis, Forest Europe, forest-focused policies, forest-related policies, forestry strategy

1. Wstęp

W kwietniu 2017 r. minęło 20 lat od przyjęcia przez Radę Ministrów „Polityki leśnej państwa” (PLP), wytyczającej główne kierunki rozwoju leśnictwa w Polsce (MOŚZNiL 1997). W tym okresie nastąpiły znaczące zmiany polityczne, gospodarcze i społeczne w naszym kraju i w całej Europie. Zasadniczym czynnikiem przemian społeczno-gospodarczych i kulturowych, a także zmian świadomości społecznej w Polsce, stało się wstąpienie do Unii Europejskiej w 2004 r., przyjęcie wspólnotowego dorobku prawnego oraz uczestnictwo w procesie kształtowania polityki i stanowienia prawa wspólnotowego.

Na poziomie europejskim cele i zadania polityki leśnej formułowane są przede wszystkim w ramach procesu Forest Europe, skupiającego Unię Europejską i wszystkie państwa europejskie, a także w obrębie samej UE, przy czym oba fora są ze sobą silnie powiązane i wzajemnie się uzupełniają. Brak prawnych możliwości prowadzenia przez Unię Euro-

pejską odrębnej polityki leśnej sprawia, że lasy i leśnictwo są obejmowane fragmentarycznymi regulacjami w obrębie innych polityk sektorowych (ochrony środowiska, zachowania różnorodności biologicznej, klimatycznej i energetycznej, rolnej, przemysłowej i in.), natomiast ustalenie i realizacja kompleksowej polityki leśnej leży w kompetencjach państw członkowskich.

Niniejszy artykuł jest drugim z cyklu artykułów mających na celu wskazanie zasadnych kierunków zmian „Polityki leśnej państwa” w oparciu o analizę procesów politycznych kształtujących politykę leśną w Europie, a także trendów w polityce leśnej wybranych krajów europejskich. Zawarto w nim wyniki analizy najważniejszych priorytetów polityki leśnej, sformułowanych w dokumentach procesu Forest Europe oraz określonych w aktach prawnych oraz dokumentach strategicznych i programowych przyjmowanych w ramach różnych polityk Unii Europejskiej po 1997 r., tj. po przyjęciu przez Radę Ministrów „Polityki leśnej państwa”.

Wpłynęło: 23.11.2017 r., recenzowano: 7.05.2018 r., zaakceptowano: 18.05.2018 r.

2. Metodyka

Priorytety polityki leśnej w Europie zidentyfikowano analizując treść dokumentów uchwalonych w ramach ogólnoeuropejskiego procesu Forest Europe (analiza treści dokumentów; Buttolph Johnson et al. 2010; Weimer, Vining 2011). Kluczowymi porozumieniami przyjmowanymi podczas kolejnych konferencji procesu Forest Europe były deklaracje generalne oraz rezolucje. Wyjątek stanowi konferencja w Oslo (2011), podczas której strony przyjęły *Ministerialny mandat z Oslo do negocjowania prawnie wiążącego porozumienia w sprawie lasów w Europie* oraz *Ministerialną decyzję z Oslo: Europejskie Lasy 2020*, oraz Nadzwyczajna Konferencja w Madrycie (2015), której rezultatem było przyjęcie tylko jednej decyzji. W badaniach skoncentrowano się na celach i priorytetach sformułowanych w rezolucjach i decyzjach, a także *Ministerialnym mandacie z Oslo*, pominięto natomiast deklaracje generalne, będące dokumentami bardziej ogólnymi, obejmującymi kwestie szczegółowo rozwinięte w uchwalonych w rezolucjach i decyzjach. Analizą objęto okres od konferencji w Lizbonie (1998) do konferencji w Madrycie (2015). W przypadku dokumentów przyjętych do końca 2003 r. posłużono się ich oficjalnym polskim tłumaczeniem (MŚ 2004). Treść późniejszych porozumień analizowano na podstawie ich wersji angielskich, dostępnych na oficjalnej stronie internetowej procesu Forest Europe (Forest Europe 2016).

Wynikiem przeprowadzonej analizy tekstów dokumentów Forest Europe była identyfikacja kilkudziesięciu szczegółowych celów polityki leśnej sformułowanych i rozwijanych w ciągu ostatnich dwóch dekad. Cele te zostały następnie uporządkowane i przedstawione jako 15 priorytetów leśnictwa na poziomie europejskim.

W kolejnym kroku podjęto analizę uwzględnienia priorytetów europejskiej polityki leśnej w treści dokumentów programowych i strategicznych (polityk, strategii, planów działań) oraz aktów prawnych UE (rozporządzeń, dyrektyw, decyzji), uchwalonych od 1998 do 2016 r. Objęła ona zarówno dokumenty bezpośrednio dotyczące lasów i gospodarki leśnej, jak i mające silny wpływ na leśnictwo, jednak służące realizacji celów i zadań poszczególnych polityk sektorowych, dotyczących w szczególności: ochrony środowiska i zachowania różnorodności biologicznej, klimatu i energetyki, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich oraz przemysłu i handlu (Pülzl, Hogl 2013). W badaniu wykorzystano oficjalne polskie tłumaczenia dokumentów, a w przypadku ich braku posłużono się wersjami w języku angielskim.

3. Wyniki i dyskusja

Zidentyfikowane priorytety polityki leśnej w Europie, rozwijane w ciągu ostatnich 20 lat, przedstawiono w tabeli 1. Do każdego priorytetu w tabeli zamieszczono odniesienia do analizowanych dokumentów procesu Forest Europe i Unii Europejskiej.

Formułowane po 1997 r. w Europie priorytety polityki leśnej dotyczą zróżnicowanych obszarów związanych z za-

gospodarowaniem i ochroną zasobów leśnych. Wyraźne rozgraniczenie i uporządkowanie ich według tradycyjnego podziału na trzy zasadnicze płaszczyzny (przyrodnicze, społeczne i gospodarcze) trwale zrównoważonej gospodarki leśnej (Rametsteiner 2001) jest w zasadzie niemożliwe, zważywszy na wieloaspektowość, wzajemne przenikanie się i uzupełnianie większości sformułowanych priorytetów. W ich usystematyzowaniu pomocne mogą być wypracowane w ramach procesu Forest Europe paneuropejskie kryteria trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, w ich ostatniej wersji zawartej w załączniku 1 do deklaracji madryckiej z 2015 r. (Annex 2015).

Wśród przedstawionych w tabeli 1 priorytetów dominują zagadnienia dotyczące społecznych i ekonomicznych aspektów prowadzenia gospodarki leśnej. Nawiązują one do kryterium 6 – *Utrzymanie innych funkcji społeczno-ekonomicznych*. Do tej grupy można zaklasyfikować priorytety: 6 – Poprawa ekonomicznej efektywności gospodarki leśnej, 7 – Zwiększanie roli lasów i gospodarki leśnej w rozwoju obszarów wiejskich, 8 – Zapewnienie udziału sektora leśnego w „zielonej gospodarce”, 9 – Wycena wartości funkcji lasu i odzwierciedlenie w politykach i programach dotyczących lasów, 10 – Poprawa socjalnych standardów prowadzenia gospodarki leśnej, a także 13 – Zachowanie wartości kulturowej lasów i gospodarki leśnej oraz 14 – Edukacja leśna społeczeństwa. Z tą grupą związany jest również częściowo priorytet nr 3 w części dotyczącej promowania wykorzystania drewna jako źródła energii, jak również zastępowania drewnem nieodnawialnych materiałów i produktów.

Ekonomicznym aspektem prowadzenia gospodarki leśnej poświęcone jest również kryterium 3 – *Utrzymanie i wzmocnienie produkcyjnych funkcji lasów (użytków drzewnych i nie drzewnych)*, do którego częściowo nawiązują priorytety: 3 – w zakresie mobilizacji zasobów drzewnych, 6 – w odniesieniu do promowania produkcji i wykorzystania drewna oraz stymulowania zróżnicowania źródeł przychodów w leśnictwie, oraz 8, dotyczący zapewnienia udziału sektora leśnego w „zielonej gospodarce”.

Wyraźnie mniej uwagi poświęcono natomiast kwestiom związanym z kryterium 5 – *Utrzymanie i odpowiednie wzmocnienie funkcji ochronnych w gospodarce leśnej*, szczególnie w stosunku do gleb i wód, z którym korespondują priorytety 4 i 2, dotyczące odpowiednio utrzymania i poprawy środowiskowych funkcji lasu oraz przystosowania lasów do zmian klimatu i zmiennych warunków środowiskowych, a także priorytet 5, wskazujący na potrzebę zapobiegania nielegalnemu pozyskiwaniu produktów leśnych oraz obrotowi tymi produktami.

Pozostałe kryteria znalazły odzwierciedlenie w pojedynczych priorytetach. Kryterium pierwszemu – *Utrzymaniu i odpowiedniemu wzmocnieniu zasobów leśnych i ich udziału w globalnym obiegu węgla* – odpowiada priorytet 3, odnoszący się do zwiększania roli lasów i gospodarki leśnej w łagodzeniu zmian klimatu, w części dotyczącej zwiększania akumulacji węgla w biomasie i glebach leśnych. Kryterium 4 – *Zachowanie, ochrona i odpowiednie wzmocnienie różno-*

Tabela 1. Priorytety polityki leśnej w Europie po 1997 r. w porozumieniach Forest Europe oraz programach, strategiach, komunikatach i aktach prawnych Unii Europejskiej

Table 1. Priorities of European forest policy after 1997 formulated in the Forest Europe commitments and the EU programmes, strategies, communications and legal acts

Priorytet Priority	Dokumenty Forest Europe Forest Europe commitments	Dokumenty Unii Europejskiej European Union documents	
		bezpośrednio dotyczące leśnictwa forest-focused	obszary związane z leśnictwem forest-related
1. Zachowanie, ochrona, przywracanie i wzmacnianie różnorodności biologicznej Conserving, protecting, restoring and enhancing forest biodiversity	Rezolucja V4 (2003), Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolution V4 (2003), Decision: European Forests 2020 (2011)	- Strategia leśnictwa dla Unii Europejskiej Forestry strategy for the European Union (Council Resolution 1998) - Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Dyrektywy Rady: 79/409/EWG i 92/43/EWG (dyrektywa ptasia i siedliskowa) Council Directives: 79/409/EEC and 92/43/EEC (Birds and Habitats Directives) - Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 (rozwój obszarów wiejskich) Council Regulation (EC) No 1698/2005 (rural development) - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 (rozwój obszarów wiejskich) Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (rural development) - Decyzja 1386/2013/UE (7. program działań w zakresie środowiska naturalnego) Decision No 1386/2013/EU (Seventh Environment Action Programme) - Unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r. The EU Biodiversity Strategy to 2020 (Komunikat 2011)
2. Przystosowanie lasów do zmian klimatu i zmieniających warunków środowiskowych Adapting forests to climate change and changing environmental conditions	Rezolucje: V5 (2003), M2 (2015); Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolutions: V5 (2003), M2 (2015); Decision: European Forests (2011)	- Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Strategia UE w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu The EU Strategy on adaptation to climate change (Komunikat 2013a) - Rozporządzenia Rady (WE): nr 1257/1999 i 1698/2005 (rozwój obszarów wiejskich) Council Regulations (EC) No 1257/1999 and 1698/2005 (rural development) - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 (rozwój obszarów wiejskich) Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (rural development) - Decyzja 1386/2013/UE (7. program działań w zakresie środowiska naturalnego) Decision No 1386/2013/EU (Seventh Environment Action Programme)
3. Zwiększanie roli lasów i gospodarki leśnej w łagodzeniu zmian klimatu w tym: Enhancing a role of forests and forest management in mitigating climate change including:	Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) oraz: Decision: European Forests (2011) and:		

Priorytet Priority	Dokumenty Forest Europe Forest Europe commitments	Dokumenty Unii Europejskiej European Union documents	
		bezpośrednio dotyczące leśnictwa forest-focused	obszary związane z leśnictwem forest-related
Zwiększanie akumulacji węgla w biomasie i glebach leśnych Enhancing carbon sequestration and storage in forest biomass and soils	Rezolucje: V5 (2003), M1 (2015) Resolutions: V5 (2003), M1 (2015)	- Strategia leśnictwa dla Unii Europejskiej Forestry strategy for the European Union (Council Resolution 1998) - Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006)	- Decyzja 1386/2013/UE (7. program działań w zakresie środowiska naturalnego) Decision No 1386/2013/EU (Seventh Environment Action Programme) - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 (rozwój obszarów wiejskich) Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (rural development)
Mobilizacja zasobów drzewnych, również z obszarów nieleśnych Mobilization of wood resources, also from non-forested areas	Rezolucje: W1 (2007), M1 (2015) Resolutions: W1 (2007), M1 (2015)	- Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Wkład w strategię UE na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia A contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy (Komunikat 2008) - Strategia dla gałęzi przemysłu leśno-drzewnego A new EU forest strategy for forests and the forest-based sector (A blueprint 2013)
Substytucja drewnem nieodnawialnych materiałów i produktów Substitution of non-renewable materials and products with wood	Rezolucje: V5 (2003), M1 (2015) Resolutions: V5 (2003), M1 (2015)	- Strategia leśnictwa dla Unii Europejskiej Forestry strategy for the European Union (Council Resolution 1998) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Stan konkurencyjności przemysłu opartego na leśnictwie i pokrewnych gałęzi przemysłu The state of the competitiveness of the EU forest-based and related industries (Communication 1999) - Wkład w strategię UE na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia A contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy (Komunikat 2008) - Strategia dla gałęzi przemysłu leśno-drzewnego A new EU forest strategy for forests and the forest-based sector (A blueprint 2013)
Promowanie wykorzystania drewna jako źródła energii Promoting use of wood as an energy source	Rezolucje: V5 (2003), W1 (2007), M1 (2015) Resolutions: V5 (2003), W1 (2007), M1 (2015)	- Strategia leśnictwa dla Unii Europejskiej Forestry strategy for the European Union (Council Resolution 1998) - Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE (odnawialne źródła energii) Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council (renewable energy sources) - Strategia dla gałęzi przemysłu leśno-drzewnego A new EU forest strategy for forests and the forest-based sector (A blueprint 2013)
4. Utrzymanie i poprawa środowiskowych funkcji lasu (ochrona wód i gleb) Maintaining and improving forest ecosystem services (protecting water and soils)	Rezolucja W2 (2007), Decyzja Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolution W2 (2007), Decision: European Forests 2020 (2011)	- Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 (rozwój obszarów wiejskich) Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (rural development) - Decyzja 1386/2013/UE (7. program działań w zakresie środowiska naturalnego) Decision No 1386/2013/EU (Seventh Environment Action Programme)

Priorytet Priority	Dokumenty Forest Europe Forest Europe commitments	Dokumenty Unii Europejskiej European Union documents	
		bezpośrednio dotyczące leśnictwa forest-focused	obszary związane z leśnictwem forest-related
5. Zapobieganie nielegalnemu pozyskiwaniu produktów leśnych oraz obrotowi nimi Combating illegal harvesting of forest products and related trade	Rezolucje: V2, V4 (2003); Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolutions: V2, V4 (2003); Decision: European Forests 2020 (2011)	- Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Plan działań FLEGT FLEGT Action Plan (Communication 2003) - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 995/2010 (tzw. Timber Regulation) Regulation (EU) No 995/2010 of the European Parliament and of the Council (Timber Regulation) - Rozporządzenie Rady (WE) nr 2173/2005 (Rozporządzenie FLEGT) Council Regulation (EC) No 2173/2005 (FLEGT Regulation) - Wkład w strategię UE na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia A contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy (Komunikat 2008)
6. Poprawa ekonomicznej efektywności gospodarki leśnej w tym: Improving economic viability of forest management including:			
Promowanie produkcji i wykorzystania drewna Promoting production and use of wood	Rezolucje: L1 (1998), V2, V3 (2003), W1 (2007), M1 (2015); Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolutions: L1 (1998), V2, V3 (2003), W1 (2007), M1 (2015); Decision: European Forests 2020 (2011)	- Strategia leśnictwa dla Unii Europejskiej Forestry strategy for the European Union (Council Resolution 1998) - Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1600/2002/WE (6. wspólnotowy program działań w dziedzinie ochrony środowiska) Decision No 1600/2002/EC of the European Parliament and of the Council (Sixth Community Environment Action Programme) - Rozporządzenia Rady (WE): nr 1257/1999 i 1698/2005 (rozwój obszarów wiejskich) Council Regulations (EC) No 1257/1999 and 1698/2005 (rural development) - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 (rozwój obszarów wiejskich) Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (rural development) - Wkład w strategię UE na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia A contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy (Komunikat 2008)
Wspieranie innowacji w leśnictwie Supporting innovations in forestry	Rezolucja M1 (2015), Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolution M1 (2015), Decision: European Forests 2020 (2011)	- Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Rozporządzenia Rady (WE): nr 1257/1999 i 1698/2005 (rozwój obszarów wiejskich) Council Regulations (EC) No 1257/1999 and 1698/2005 (rural development) - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 (rozwój obszarów wiejskich) Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (rural development) - Wkład w strategię UE na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia A contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy (Komunikat 2008) - Strategia dla gałęzi przemysłu leśno-drzewnego A new EU forest strategy for forests and the forest-based sector (A blueprint 2013)

Priorytet Priority	Dokumenty Forest Europe Forest Europe commitments	Dokumenty Unii Europejskiej European Union documents	
		bezpośrednio dotyczące leśnictwa forest-focused	obszary związane z leśnictwem forest-related
Stymulowanie zróżnicowania źródeł przychodów w leśnictwie Stimulating differentiation of sources of income in forestry	Rezolucje: L1 (1998), V2 (2003), W1, W2 (2007); Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolutions: L1 (1998), V2 (2003), W1, W2 (2007); Decision: European Forests 2020 (2011)	- Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Rozporządzenia Rady (WE): nr 1257/1999 i 1698/2005 (roz-wój obszarów wiejskich) Council Regulations (EC) No 1257/1999 and 1698/2005 (rural development) - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 (roz-wój obszarów wiejskich) Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (rural development)
Wspieranie właścicieli prywatnych gospodarstw leśnych oraz ich zrzeszeń Supporting private forest owners and their associations	Rezolucje: L1 (1998), V2 (2003), W1, W2 (2007), M1 (2015) Resolutions: L1 (1998), V2 (2003), W1, W2 (2007), M1 (2015)	- Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Rozporządzenia Rady (WE): nr 1257/1999 i 1698/2005 (roz-wój obszarów wiejskich) Council Regulations (EC) No 1257/1999 and 1698/2005 (rural development) - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 (roz-wój obszarów wiejskich) Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (rural development)
7. Zwiększanie roli lasów i gospodarki leśnej w rozwoju obszarów wiejskich Enhancing a role of forests and forest management in rural development	Rezolucje: L1 (1998), V2, V3 (2003), W1 (2007), M1 (2015); Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolutions: L1 (1998), V2, V3 (2003), W1 (2007), M1 (2015); Decision: European Forests 2020 (2011)	- Strategia leśnictwa dla Unii Europejskiej Forestry strategy for the European Union (Council Resolution 1998) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Rozporządzenia Rady (WE): nr 1257/1999 i 1698/2005 (roz-wój obszarów wiejskich) Council Regulations (EC) No 1257/1999 and 1698/2005 (rural development) - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 (roz-wój obszarów wiejskich) Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (rural development)
8. Zapewnienie udziału sektora leśnego w „zielonej gospodarce” Securing contribution of the forest sector to a green economy	Rezolucja M1 (2015), Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolution M1 (2015), Decision: European Forests 2020 (2011)	- Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE (odnawialne źródła energii) Directive 2009/28/EC of the European Parliament and of the Council (renewable energy sources) - Strategia dla gałęzi przemysłu leśno-drzewnego A new EU forest strategy for forests and the forest-based sector (A blueprint 2013) - Plan działań FLEGT FLEGT Action Plan (Communication 2003) - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 995/2010 (tzw. Timber Regulation) Regulation (EU) No 995/2010 of the European Parliament and of the Council (Timber Regulation) - Rozporządzenie Rady (WE) nr 2173/2005 (Rozporządzenie FLEGT) Council Regulation (EC) No 2173/2005 (FLEGT Regulation)

Priorytet Priority	Dokumenty Forest Europe Forest Europe commitments	Dokumenty Unii Europejskiej European Union documents	
		bezpośrednio dotyczące leśnictwa forest-focused	obszary związane z leśnictwem forest-related
9. Wycena wartości funkcji lasu i odzwierciedlenie w politykach i programach dotyczących lasów Forest valuation and reflecting it in forest-related policies and programmes	Rezolucje: L1 (1998), V2 (2003), W2 (2007), M1 (2015); Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolutions: L1 (1998), V2 (2003), W2 (2007), M1 (2015); Decision: European Forests 2020 (2011)	- Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	
10. Poprawa społecznych standardów prowadzenia gospodarki leśnej w tym: Improving social aspects of forest management including:			
Kwestie BHP Health and safety issues	Rezolucje: L1 (1998), V2 (2003), M1 (2015) Resolutions: L1 (1998), V2 (2003), M1 (2015)		- Strategia dla gałęzi przemysłu leśno-drzewnego A new EU forest strategy for forests and the forest-based sector (A blueprint 2013)
Rozwój kadr w leśnictwie Developing human resources	Rezolucje: L1 (1998), V2 (2003), W1, W2 (2007), M1 (2015); Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolutions: L1 (1998), V2 (2003), W1, W2 (2007), M1 (2015); Decision: European Forests 2020 (2011)	- Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Rozporządzenia Rady (WE): nr 1257/1999 i 1698/2005 (rozwój obszarów wiejskich) Council Regulations (EC) No 1257/1999 and 1698/2005 (rural development) - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 (rozwój obszarów wiejskich) Regulation (EU) No 1305/2013 of the European Parliament and of the Council (rural development) - Strategia dla gałęzi przemysłu leśno-drzewnego A new EU forest strategy for forests and the forest-based sector (A blueprint 2013)

Priorytet Priority	Dokumenty Forest Europe Forest Europe commitments	Dokumenty Unii Europejskiej European Union documents	
		bezpośrednio dotyczące leśnictwa forest-focused	obszary związane z leśnictwem forest-related
11. Zapewnienie udziału wszystkich interesariuszy w podejmowaniu decyzji dotyczących lasów oraz poprawa komunikacji Securing participation of all stakeholders in decision-making, improving forest communication	Rezolucje: L1 (1998), V1, V3 (2003), W1 (2007); Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolutions: L1 (1998), V1, V3 (2003), W1 (2007); Decision: European Forests 2020 (2011)	- Strategia leśnictwa dla Unii Europejskiej Forestry strategy for the European Union (Council Resolution 1998) - Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Wkład w strategię UE na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia A contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy (Komunikat 2008) - Strategia dla gałęzi przemysłu leśno-drzewnego A new EU forest strategy for forests and the forest-based sector (A blueprint 2013)
12. Rozwijanie koordynacji i współpracy międzysektorowej leśnictwa Fostering coordination and cross-sectoral cooperation of forestry	Rezolucje: L1 (1998), V1, V2 (2003), W1, W2 (2007); Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolutions: L1 (1998), V1, V2 (2003), W1, W2 (2007); Decision: European Forests 2020 (2011)	- Strategia leśnictwa dla Unii Europejskiej Forestry strategy for the European Union (Council Resolution 1998) - Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Stan konkurencyjności przemysłu opartego na leśnictwie i pokrewnych gałęzi przemysłu The state of the competitiveness of the EU forest-based and related industries (Communication 1999) - Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1600/2002/WE (6. wspólnotowy program działań w dziedzinie ochrony środowiska) Decision No 1600/2002/EC of the European Parliament and of the Council (Sixth Community Environment Action Programme) - Strategia dla gałęzi przemysłu leśno-drzewnego A new EU forest strategy for forests and the forest-based sector (A blueprint 2013)
13. Zachowanie wartości kulturowej lasów i gospodarki leśnej Preserving cultural values of forests and forest management	Rezolucje: L1 (1998), V3 (2003); Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolutions: L1 (1998), V3 (2003); Decision: European Forests 2020 (2011)	- Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006)	
14. Edukacja leśna społeczeństwa Forest education of society	Rezolucje: L1 (1998), V3 (2003); Decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Resolutions: L1 (1998), V3 (2003); Decision: European Forests 2020 (2011)	- Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	

Priorytet Priority	Dokumenty Forest Europe Forest Europe commitments	Dokumenty Unii Europejskiej European Union documents	
		bezpośrednio dotyczące leśnictwa forest-focused	obszary związane z leśnictwem forest-related
15. Prowadzenie badań leśnych Forest research	Niemal wszystkie rezolucje Forest Europe oraz decyzja: Europejskie Lasy 2020 (2011) Almost all the Forest Europe resolutions and the Decision: European Forests 2020 (2011)	- Strategia leśnictwa dla Unii Europejskiej Forestry strategy for the European Union (Council Resolution 1998) - Plan działań dotyczący gospodarki leśnej UE The EU Forest Action Plan (Komunikat 2006) - Nowa strategia leśna UE A new EU Forest Strategy (Komunikat 2013b)	- Wkład w strategię UE na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia A contribution to the EU's Growth and Jobs Strategy (Komunikat 2008) - Strategia dla gałęzi przemysłu leśno-drzewnego A new EU forest strategy for forests and the forest-based sector (A blueprint 2013)

rodności biologicznej w ekosystemach leśnych koresponduje natomiast z priorytetem 1 – *Zachowanie, ochrona, przywracanie i wzmacnianie różnorodności biologicznej*, a kryterium 2 – *Utrzymanie zdrowotności i witalności ekosystemów leśnych* zostało pośrednio odzwierciedlone przez priorytety 2 i 4 (wskazujące na potrzebę przystosowania lasów do zmian klimatu i zmiennych warunków środowiskowych oraz utrzymania i poprawy środowiskowych funkcji lasu).

W porozumieniach Forest Europe po 1997 r. duży nacisk położony został również na ogólne rozwiązania polityczne, instytucje i instrumenty trwale zrównoważonej gospodarki leśnej. Do tej grupy należy zaliczyć zapobieganie nielegalnemu pozyskiwaniu produktów leśnych oraz obrotowi nimi (priorytet 5), zapewnienie udziału wszystkich interesariuszy w podejmowaniu decyzji oraz poprawę komunikacji w leśnictwie (nr 11), a także rozwijanie koordynacji i współpracy międzysektorowej leśnictwa (nr 12). Należy podkreślić, że prowadzenie badań leśnych (nr 15) jest wymieniane w odniesieniu do wszystkich obszarów działań podejmowanych w ramach procesu Forest Europe.

W procesie Forest Europe po 1997 r. stosunkowo mało uwydatniono konieczność działań nawiązujących do kryterium 1 i 2, tj. ochrony i wzmacniania różnorodności biologicznej oraz zachowania zdrowotności i witalności ekosystemów leśnych. Wynika to przede wszystkim z położenia szczególnego nacisku na te zagadnienia na samym początku Ministerialnego Procesu Ochrony Lasów w Europie (stosowana nazwa procesu do 2011 r.), tzn. podczas konferencji w Strasburgu (1990) i Helsinkach (1993) (MŚ 2004). Do postanowień przyjętych podczas obu tych konferencji nawiązuje „Polityka leśna państwa z 1997 r. (MOŚNiL 1997).

W Strasburgu przyjęto sześć rezolucji, z których cztery zostały poświęcone stosunkowo wąskim zagadnieniom: utworzeniu europejskiej sieci stałych powierzchni próbnych do monitorowania ekosystemów leśnych (Rezolucja S1), zdecentralizowanego europejskiego banku danych o poza-

rach leśnych (Rezolucja S3), rozwoju sieci badań fizjologii drzew EUROSILVA (Rezolucja S5) oraz europejskiej sieci badań ekosystemów leśnych (Rezolucja S6). Dwie pozostałe rezolucje (S2 i S4) zostały poświęcone szerszej problematyce i dotyczą wspierania ochronnych funkcji lasów i gospodarki leśnej, w szczególności ochronie leśnych zasobów genetycznych i przystosowaniu gospodarki w lasach górskich do nowych warunków środowiskowych (MŚ 2004).

Postanowienia przyjęte podczas konferencji w Helsinkach wytyczyły natomiast szerokie pole działań, służących realizacji trwałej i zrównoważonej gospodarki leśnej oraz ochrony wszystkich funkcji lasu. Rezolucja H1 określiła ogólne wytyczne trwale zrównoważonego zagospodarowania lasów. Podobny charakter ma Rezolucja H2, poświęcona ogólnym wytycznym dla ochrony różnorodności biologicznej w lasach europejskich, w której państwa-sygnatariusze zobowiązały się do ochrony i wzmacniania różnorodności biologicznej oraz uwzględniania jej jako znaczącego elementu operacyjnego trwałej gospodarki leśnej. Pozostałe dwa porozumienia dotyczą odpowiednio współpracy w leśnictwie z państwami w okresie transformacji gospodarczej (Rezolucja H3) oraz rozwijaniu strategii dla procesu długofalowego przystosowania lasów w Europie do zmian klimatu (Rezolucja H4) (MŚ 2004).

Zdefiniowane w ramach procesu Forest Europe cele leśnictwa znajdują odzwierciedlenie w licznych dokumentach strategicznych lub aktach prawnych Unii Europejskiej. Oba procesy – unijny i paneuropejski – mają na siebie silny wpływ i wzajemnie się uzupełniają (Kleinschmit, Edwards 2013). Specyficzne umocowanie kwestii leśnictwa w porządku prawnym UE sprawia, że dokumenty bezpośrednio dotyczące leśnictwa (*Strategia leśnictwa dla Unii Europejskiej z 1998 r.*, *Plan działań dotyczący gospodarki leśnej w UE z 2006 r.* oraz *Nowa strategia leśna UE z 2013 r.*) oraz wynikające z nich postulaty i wytyczne nie są wiążące dla państw członkowskich (tzw. miękkie prawo), stanowiąc je-

dynie rekomendację i zachętę do podejmowania określonych kierunków działań. Jednocześnie zdecydowana większość zidentyfikowanych priorytetów znajduje odzwierciedlenie w aktach prawnych (rozporządzeniach, dyrektywach i decyzjach), regulujących funkcjonowanie obszarów polityki związanych z leśnictwem, wspieranych instrumentami finansowymi (np. wspólna polityka rolna). Faktycznie oznacza to, że wiele działań mających wpływ na lasy i gospodarkę leśną regulują przepisy służące realizacji celów wyznaczonych w dziedzinach innych niż leśnictwo (przede wszystkim związanych z ochroną przyrody i różnorodności biologicznej, rozwojem obszarów wiejskich, ochroną klimatu, wspieraniem odnawialnych źródeł energii), mających umocowanie w prawie pierwotnym UE (tj. w traktatach). Jest to sytuacja niekorzystna dla sektora leśnego, bowiem znaczna część działań związanych z lasami na szczeblu Wspólnoty jest wynikiem procesów zachodzących w innych obszarach polityki Unii Europejskiej, co sprzyja marginalizacji sektora leśnego, a także prowadzi do realizacji rozbieżnych, a niejednokrotnie nawet sprzecznych celów (np. ochrona różnorodności biologicznej i zwiększanie udziału drewna w produkcji energii) i braku spójności działań w odniesieniu do zasobów leśnych (Pülzl, Hogl 2013).

Brak umocowania leśnictwa jako odrębnej dziedziny polityki UE i wynikająca z tego dominacja „miękkich” instrumentów realizacji polityki leśnej na poziomie unijnym (a także paneuropejskim) tłumaczy podejmowane próby stworzenia prawnych ram realizacji trwałej gospodarki leśnej i funkcjonowania leśnictwa o zasięgu ponadkrajowym. Brak podstaw traktatowych dla prowadzenia wspólnej polityki leśnej w obrębie Unii Europejskiej wyklucza możliwość prawnej regulacji tego obszaru działań. Z kolei prace nad prawnie wiążącym instrumentem (*Legally Binding Agreement*, LBA) prowadzone w ramach procesu Forest Europe pod kierunkiem specjalnie do tego celu powołanego Międzyrządowego Komitetu Negocyjnego, utknęły w 2013 r. w martwym punkcie (Report 2013). Wypracowany projekt porozumienia jest przeniesieniem ogólnych postanowień wyrażonych w deklaracjach, rezolucjach i decyzjach procesu Forest Europe, które większość krajów z powodzeniem wprowadza w życie od ponad 25 lat (Forest Europe 2015). Z uwagi na brak przewidzianych skutecznych instrumentów wdrażania postanowień procesu Forest Europe, LBA nie wpłynie istotnie na poprawę sytuacji sektora leśnego, zwłaszcza w kontekście jego powiązań i zależności od innych sektorów gospodarki w takim stopniu, w jakim potencjalnie mogłaby wpłynąć wspólna polityka leśna w obrębie UE, dysponująca własnymi regulacjami oraz instrumentami finansowymi. Z tego względu zwiększający się wpływ innych sektorów gospodarki na działania w obrębie sektora leśnego na poziomie Unii Europejskiej wydaje się trudny do odwrócenia czy nawet powstrzymania.

4. Wnioski

1. W ciągu ostatnich dwudziestu lat miał miejsce intensywny rozwój polityki leśnej na poziomie europejskim

(proces Forest Europe, Unia Europejska). Przyjmowane priorytety obejmują wszystkie trzy zasadnicze płaszczyzny trwale zrównoważonej gospodarki leśnej (przyrodnicze, ekonomiczne i społeczne), jednak główny nacisk położony został na aspekty gospodarcze i społeczne leśnictwa.

2. Cele leśnictwa sformułowane w trakcie procesu Forest Europe znajdują odzwierciedlenie w dokumentach strategicznych i aktach prawnych Unii Europejskiej. Oba procesy – unijny i paneuropejski – mają na siebie silny wpływ i wzajemnie się uzupełniają.

3. Do kluczowych zagadnień określonych w licznych dokumentach Forest Europe i Unii Europejskiej należą: zwiększanie roli lasów w łagodzeniu zmian klimatu, w tym promowanie produkcji i szerokiego wykorzystania drewna, adaptacja lasów do zmian klimatu, zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej w lasach, zwiększanie udziału leśnictwa w rozwoju obszarów wiejskich oraz rozwijanie koordynacji i współpracy międzysektorowej leśnictwa.

4. W niemal wszystkich analizowanych dokumentach procesu Forest Europe i w licznych dokumentach UE wskazana została potrzeba dalszego rozwijania badań leśnych.

Konflikt interesów

Autor deklaruje brak potencjalnych konfliktów.

Źródła finansowania badań

W publikacji przedstawiono wyniki badań zrealizowanych w ramach projektu „Kierunki rozwoju polityki leśnej państwa w świetle nowych uwarunkowań funkcjonowania leśnictwa w Europie” (nr 240406) sfinansowanego w latach 2012–2014 ze środków Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (działalność statutowa).

Literatura

- Buttolph Johnson J., Reynolds H.T., Mycoff J.D. 2010. Metody badawcze w naukach politycznych. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2010, 1–633. ISBN 978-83-01 16321-1
- Forest Europe 2015. State of Europe's Forests 2015. Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe, Forest Europe Liaison Unit Madrid, Madrid, 1–312.
- Kleinschmit D., Edwards P. 2013. Pan-European forest focused and forest related policies., w: Pülzl H., Hogl K., Kleinschmit D., Wydra D., Arts B., Mayer P., Palahi M., Winkel G., Wolfslehner B. (eds.). European Forest Governance: Issues at Stake and the Way Forward. What Science Can Tell Us 2, EFI, Joensuu, 45–51. ISBN 978-952-5980-03-5.
- Pülzl H., Hogl K. 2013. Forest Governance in Europe, w: Pülzl H., Hogl K., Kleinschmit D., Wydra D., Arts B., Mayer P., Palahi M., Winkel G., Wolfslehner B. (eds.). European Forest Governance: Issues at Stake and the Way Forward. What Science Can Tell Us 2, EFI, Joensuu, 11–17. ISBN 978-952-5980-03-5.
- Rameteiner E. 2001. SFM Indicators as Tools in Political and Economic Contexts: Actual and Potential Roles, w: Raison R.J., Brown A.G., Flinn D.W. (eds.). Criteria and Indicators for Su-

sustainable Forest Management. IUFRO Research Series 7, CABI Publishing, Wallingford, UK, 107–130. ISBN 0-85199-392-3.
Weimer D.L., Vining A.R. 2011. Policy Analysis, Ed. No. 5. Pearson, Boston, 1–473. ISBN 978-0-205-78130-0.

Wykaz źródeł

- A blueprint for the EU forest-based industries (woodworking, furniture, pulp & paper manufacturing and converting, printing) accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – A new EU forest strategy for forests and the forest-based sector. 2013. SWD(2013) 343 final.
- Annex 1 to Madrid Ministerial Declaration: Updated Pan-European Indicators for Sustainable Forest Management as adopted by the Forest Europe Expert Level Meeting 30 June – 2 July 2015, Madrid, Spain.
- Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT). Proposal for an EU Action Plan. 2003. COM(2003) 251 final.
- Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions ‘The state of the competitiveness of the EU forest-based and related industries’. 1999. COM(1999) 457 final.
- Council Resolution of 15 December 1998 on a forestry strategy for the European Union. 1999/C 56/01.
- Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1386/2013/UE z dnia 20 listopada 2013 r. w sprawie ogólnego unijnego programu działań w zakresie środowiska do 2020 r. „Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety”. Dz.U. L 354 z dn. 28.12.2013 r.
- Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1600/2002/WE z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego. Dz.U. L 242 z dn. 10.09.2002 r.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE. Dz.U. L 140 z dn. 5.6.2009 r.
- Dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa. Dz.U. L 103 z dn. 25.4.1979 r.
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk. Dz.U. L 206 z dn. 22.7.1992 r.
- Forest Europe, 2016. Strona internetowa: <http://www.foresteurope.org/>, dostęp w dniu 15.07.2016 r.
- Komunikat Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego w sprawie planu działań dotyczącego gospodarki leśnej UE. 2006. KOM(2006) 302 wersja ostateczna.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Nasze ubezpieczenie na życie i nasz kapitał naturalny – unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r.”. 2011. KOM(2011) 244 wersja ostateczna.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów. Strategia UE w zakresie przystosowania się do zmiany klimatu. 2013a. COM(2013) 216 final.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Społeczno-Ekonomicznego i Komitetu Regionów. Nowa strategia leśna UE na rzecz lasów i sektora leśno-drzewnego. 2013b. COM(2013) 659 final.
- Komunikat Komisji do Rady i Parlamentu Europejskiego na temat innowacyjnego i zrównoważonego przemysłu związanego z leśnictwem w UE – Wkład w strategię UE na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. 2008. KOM(2008) 113 wersja ostateczna.
- MOŚZNiL 1997. Polityka leśna państwa. Dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 22 kwietnia 1997 r. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa.
- MŚ 2004. Deklaracje i rezolucje Ministerialnych Konferencji na temat Ochrony Lasów w Europie. Ministerstwo Środowiska, 1–72. Warszawa. ISBN 83-86564-13-X.
- Report of the Fourth Session of the Intergovernmental Negotiating Committee for a Legally Binding Agreement on Forests in Europe. Warsaw, Poland, 10–14 June 2013, Geneva, Switzerland, 7–8 November 2013. INC4/2013/REP.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005. Dz.U. L 347 z dn. 20.12.2013 r.
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 995/2010 z dnia 20 października 2010 r. ustanawiające obowiązki podmiotów wprowadzających do obrotu drewno i produkty z drewna. Dz.U. L 295 z dn. 12.11.2010 r.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1257/1999 z dnia 17 maja 1999 r. w sprawie wsparcia rozwoju wsi przez Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR) oraz zmieniające i uchylające niektóre rozporządzenia. Dz.U. L 160 z dn. 26.06.1999 r.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Dz.U. L 277 z dn. 21.10.2005 r.
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 2173/2005 z dnia 20 grudnia 2005 r. w sprawie ustanowienia systemu zezwoleń na przywóz drewna do Wspólnoty Europejskiej FLEGT. Dz.U. L 347 z dn. 30.12.2005 r.